

Wojciech Góralski, *Sprawy nullitatis matrimonii w najnowszym orzecznictwie Trybunału Roty Rzymskiej*, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2021, ss. 200

ks. prof. dr hab. Grzegorz Leszczyński

Wydział Prawa i Administracji UŁ

ORCID 0000-0003-4189-5165

e-mail: gleszczyński@wpia.uni.lodz.pl

W tradycji Kościoła rozumienie zgody małżeńskiej jako przyczyny sprawczej małżeństwa nie zawsze było jednoznacznie rozumiane. Doktryna zawarta w Dekrecie Gracjana, podtrzymywana w okresie późniejszym przez szkołę bolońską, przyznawała znaczenie decydujące, co do pełnego ukonstytuowania się małżeństwa również konsumacji małżeństwa. Zgodnie jednak z tradycją szkoły paryskiej, przejętą w okresie późniejszym przez tradycję Kościoła, zgoda małżeńska była wystarczająca do tego, aby ukonstytuowało się małżeństwo. Nie oznacza to jednak, że tezy szkoły bolońskiej nie pozostały śladu w obecnie obowiązującym Kodeksie prawa kanonicznego, zwłaszcza w odniesieniu do nierozzerwalności małżeństwa, która to zasada może być naruszona wówczas, gdy zgodnie z kan. 1142 KPK/83 małżeństwo niedopełnione może być ze słusznej przyczyny rozwiązane przez Biskupa Rzymu na prośbę obydwu stron lub tylko jednej, choćby druga się nie zgadzała. Zasada uznająca zgodę małżeńską za przyczynę sprawczą małżeństwa jest doniosłą zasadą kanonicznego prawa małżeńskiego, będącą fundamentem całej dyscypliny Kościoła w tej dziedzinie. Poprzez akt zgody małżeńskiej to, co istniało potencjalnie w ludzkich naturalnych zdolnościach zostaje zaktualizowane w wydarzeniu, które tworzy nową wzajemną relację interpersonalną pomiędzy mężczyzną i kobietą.

Pozycja zatytułowana „Sprawy *nullitatis matrimonii* w najnowszym orzecznictwie Trybunału Roty Rzymskiej”, której autorem jest ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski wychodzi naprzeciw oczekiwaniom tych, którzy w codziennej pracy podejmują się orzekania w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa na poziomie trybunałów lokalnych, jak i tych, którzy podejmują zawarte w niej zagadnienia w pracy naukowej i dydaktycznej. Pozycja ta bowiem w sposób niezwykle rzetelny przedstawia poszczególne orzeczenia Trybunału Roty Rzymskiej z bardzo bogatym i źródłowo udokumentowanym komentarzem kanonisty, który prezentuje całym swoim dorobkiem naukowym bogactwo wiedzy połączone z praktyką orzekania na przestrzeni wielu lat pracy w sądownictwie kościelnym.

Autor podzielił swoją pozycję naukową na siedem rozdziałów, odpowiednio do przywoływanych poszczególnych wyroków Trybunału Roty Rzymskiej. Wszystkie przywołane wyroki dotyczą wad zgody małżeńskiej jako tytułów nieważności małżeństwa, w zdecydowanej większości odnoszących się do tytułów zawartych w kan. 1101 § 2 KPK/83, czyli symulacji zgody małżeńskiej. Jedynie dwa pierwsze rozdziały dotyczą innych tytułów nieważności, odpowiednio – niezdolności konsensualnej do zawarcia małżeństwa oraz – błędu co do nierozzerwalności małżeństwa. Jakkolwiek wyrok c. Erlebach z 15 stycznia 2019 r., dotyczący niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, wpisuje się w znaną linię orzeczniczą Trybunału Roty Rzymskiej, to wyrok c. Yaacoub z 4 listopada 2015 r. dotyczący tytułu błędu co do nierozzerwalności małżeństwa jest wydarzeniem interesującym ze względu na rzadkość występowania tego tytułu nieważności małżeństwa zarówno w orzecznictwie rotalnym, jak i trybunałów niższych stopni. Należy w tym miejscu zauważyć, że omówienie wyroku c. Erlebach jakkolwiek w dużej części jest przywołaniem znanych z publikacji autora tez odnośnie do niezdolności konsensualnej do zawarcia małżeństwa, to jednak zawiera również interesujące wnioski, oparte na stanie prawnym orzeczenia, dotyczące mocy dowodowej poszczególnych środków dowodowych, zwłaszcza opinii biegłego czy też oświadczeń, albo jak je nazywa autor – deklaracji stron.

Zdecydowaną większość publikacji stanowi komentarz do orzeczeń dotyczących różnych tytułów symulacji zgody małżeńskiej. W tym względzie należy zauważyć, iż optyka autora zdecydowanie koncentruje się na wykluczeniu dobra małżonków, co od pewnego czasu stanowi ewidentnie obszar zainteresowania autora. W trzech bowiem rozdziałach omawiany jest wskazany tytuł nieważności bądź samodzielnie, jak ma to miejsce w wyroku c. Pinto z 18 grudnia 2014 r., bądź w zestawieniu z innymi formami symulacji zgody małżeńskiej, jak ma to miejsce w wyroku c. Todisco z 25 lutego 2015 r. oraz w wyroku c. Heredia Esteban z 26 lutego 2013 r. Sama kwestia wykluczenia dobra małżonków, czy jak to ten sam autor kiedyś twierdził w jednej ze swoich pozycji „ukierunkowania na dobro małżonków”, jest kwestią o tyle ciekawą, że praktycznie nową w orzecznictwie Roty Rzymskiej i zdecydowanie mało obecną w orzecznictwie trybunałów niższych stopni. W tym względzie interesująca jest analiza części prawnych wyroków, a także sposobu dowodzenia w odniesieniu do konkretnych środków dowodowych i ich wartości dowodowej. Interesujące jest też zestawienie tytułu wykluczenia dobra małżonków z innymi tytułami nieważności małżeństwa, jak np. z tytułem wykluczenia dobra potomstwa czy symulacją całkowitą małżeństwa. To ostatnie zestawienie ma swój szczególny wymiar ze względu na często stawiane pytanie w doktrynie, ale potwierdzone też w orzecznictwie – czy w przypadku wykluczenia dobra małżonków mamy do czynienia z symulacją częściową zgody małżeńskiej czy jednak z symulacją całkowitą małżeństwa. Zarówno z orzeczenia jak i z komentarza autora wynika, iż wykluczenie dobra małżonków jest osobnym tytułem nieważności w odniesieniu do celu małżeństwa, jakim zgodnie z kan. 1055 KPK/83 jest ukierunkowanie na dobro małżonków. Ciekawie brzmią wnioski autora odnośnie do dowodzenia wykluczenia dobra małżonków. Zdaniem bowiem autora dowodem bezpośrednim jest „wyznanie domniemanego symulanta” a nie przyznanie, jak stwierdza to Kodeks prawa kanonicznego, zaś dowodami pośrednimi – przyczyna symulacji oraz okoliczności zawarcia małżeństwa. Z tego wynika, iż oświadczenia drugiej strony i zeznania świadków nie stanowią dowodu, co brzmi interesująco, choć w moim przekonaniu

nieprawdziwie. Trudno jest z ponensem Roty Rzymskiej dyskutować, gdyż to co napisał, po prostu napisał.

Bardzo ciekawy dla mnie jest wyrok c. Salvatori z 24 stycznia 2018 r. dotyczący wykluczenia *implicite* dobra wierności małżeńskiej, ze względu na moje zainteresowania naukowe przed laty. W tym względzie interesujące było poznanie zdania autora co do rozumienia dobra wierności zwłaszcza w kontekście symulacji częściowej zgody małżeńskiej i odniesienia do tytułu wykluczenia przymiotu jedności małżeńskiej. Trudno jednoznacznie ocenić jaka jest interpretacja przedstawiona przez ponensa, zwłaszcza że w części prawnej z jednej strony jest mowa o wykluczeniu wyłączności prawa do ciała, z drugiej zaś pojawiają się argumenty za wykluczeniem jedności. Co interesujące, nie pojawia się w argumentacji kluczowa dla tego tytułu nieważności małżeństwa sentencja c. De Jorio z 30 października 1963 r., w którym ponens zdecydowanie odróżnił wykluczenie dobra wierności od wykluczenia przymiotu jedności małżeństwa.

Recenzowana pozycja nie zawiera zakończenia. Zawiera natomiast obszerną bibliografię. Prezentowana pozycja zasługuje z pewnością na uwagę i jest bardzo szerokim spojrzeniem na kwestię poszczególnych tytułów nieważności małżeństwa zarówno w części materialnej jak i procesowej. Stanowi bezsprzecznie ważny element dyskusji w poszczególnych tematach w niej omówionych. Wyroki Roty Rzymskiej stanowią bowiem ważną podstawę prawną dla wszystkich, którzy zajmują się materialnym prawem małżeńskim, jak i prawem procesowym. I jakkolwiek w orzecznictwie Roty Rzymskiej można zauważyć dużą płaszczyznę interpretacji, czasami nawet niezgodności ponensów w poszczególnych kwestiach, wyroki te stanowią ważny wyznacznik dla działalności trybunałów lokalnych.